

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Sharqshunoslik. Востоковедение. Oriental Studies

SHARQSHUNOSLIK
ВОСТОКОВЕДЕНИЕ
ORIENTAL STUDIES

Jurnal websayti:

<https://orientalstudies.uz/index.php/os>**ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA KONSEPT MASALASI VA
KOREYS LINGVOKULTUROLOGIYASIDA “AYOL” KONSEPTINING
IFODALANISHI****Barno Hakimova***O‘qituvchi,**Toshkent iqtisodiyot va pedagogika instituti**Toshkent, O‘zbekiston**Email: hakimovabarno92@gmail.com***MAQOLA HAQIDA**

Kalit so‘zlar: Konsept, qatlam, ayol, kognitiv, til, Pak Vanso, lingvomadaniyatshunoslik, obraz.

Annotatsiya: XX–XXI asr tilshunosligida kognitiv lingvistikani rivojlanishi o‘ziga xos tomoni xisoblanadi. Konseptni asosiy shakli chet el olimlarini hamda mamlakatimiz olimlarini tadqiqot predmetlariga aylandi. Bizga ma‘lumki, konsept lisoniy birliklar (so‘z, gap, matn) orqali yuzaga chiquvchi fikrlash jarayonining natijasidir. Konsept bizning psixikamizda aks etuvchi obyektiv borliq sifatida, predmet va hodisalar haqida ma‘lumot, tushuncha, tasavvurlarni o‘zida tashishi, saqlashi, o‘zgaga yetkazib berishi bilan jamiyat a‘zolarining predmet va hodisalarga bo‘lgan munosabatini qayd etishi bilan o‘ziga xosdir. Demak, turli madaniyatlarda konseptlar olami turlicha aks etadi. Konsept imkoniyati individual hissiy va madaniy tajriba natijasida til egalari tomonidan boyitiladi. Keltirilgan yondashuvlardan tashqari yana bugungi kundagi zamonaviy tilshunoslikda konseptni lingvomadaniy talqini ham mavjud ekanligini ko‘rishimiz mumkin. Shuni ta‘kidlash joizki, lingvomadaniy jihatdan konsept madaniyatning asosiy birligi sifatida hisoblanib, uning tarkibiga esa belgilar, etimologiyasi, konsept tarixi, zamonaviy asotsatsiyalari, unga munosabat yoki uni baholash kabilar kiradi. Demak, kognitiv va til strukturasini

bog‘lab turuvchi birlikka konsept deb ataladi. Lingvomadaniyatshunoslikda konsept leksik hamda frazeologik birliklarda o‘z ifodasini topadi.

Tadqiqotimizning obyekti “ayol” konseptidir. “Ayol” konseptining mazmuniga va uning badiiy hikoyalar singari til vositalaridagi obyektiv ifodasiga nazar tashlaymiz. V.N. Teliya fikriga ko‘ra, badiiy asar tilining tarkibi – bu “lingvomadaniy birlik o‘zining milliy o‘ziga xosligini namoyon etadigan ko‘zgudir”, aynan badiiy asarlar til tashuvchilariga dunyo, vaziyat haqidagi alohida tasavvurlarni “yuklaydilar”. Koreys madaniyati vakillarining tafakkurida ayolning tashqi fazilatlarini eng avvalo o‘zlik, itoatkorlik, go‘zallik, nafosat va nazokat bilan bog‘lanadi. Pak Vansoning hikoyalaridagi qahramonlarda bunday fazilatlar aks etmaydi. Koreys ayolini yuksak ma’naviyatli shaxs sifatida, shuningdek ayol fe‘l-atvoriga xos bo‘lgan xususiyatlarni Pak Vanso o‘z hikoyalarida quyidagicha tavsiflaydigan “...u xuddi takabbur aslzoda ayol singari manmanlik qila boshladi...”, “uning ichiqora, maydakash tabiatini namoyon etdi”, “g‘ayriinsoniy xulq-atvor”, “sovuq va mulohazakor”, “tabiatan hokimiyatsevar”, “qari ayol o‘z sha’ni va qadr-qimmatini yerga urmasdi”.

THE PROBLEM OF THE CONCEPT OF "WOMAN" IN KOREAN LINGUOCULTUROLOGY AND ITS EXPRESSION

Hakimova Barno

teacher,

Tashkent Institute of Economics and Pedagogy

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Concept, stratum, female, cognitive, language, Pak Wanso, linguistics, image.

Abstract: The development of cognitive linguistics in 20th-21st century linguistics is considered a unique aspect. The main form of the concept has become the subject of research of foreign scientists and scientists of our country. We know that the concept is the result of the thought process that occurs through linguistic units (word, sentence, text). The concept as an objective entity reflected in our psyche, carries, stores, and conveys information, concepts, and ideas about objects and events, and records the attitude of society members to objects and events. is typical.

So, the world of concepts is reflected differently in different cultures. Concept possibilities are enriched by language speakers as a result of individual emotional and cultural experience. In addition to the mentioned approaches, we can see that there is also a linguistic interpretation of the

concept in modern linguistics today. It should be noted that from the linguistic and cultural point of view, the concept is considered as the main unit of culture, and its composition includes symbols, etymology, history of the concept, modern associations, attitude to it or its evaluation. So, the unit connecting the cognitive and language structure is called a concept. In linguistics and cultural studies, the concept is expressed in lexical and phraseological units.

The object of our research is the concept of "woman". Let's look at the content of the concept of "woman" and its objective expression in language tools such as fiction. V.N. According to Telia, the composition of the language of an artistic work is a "mirror that shows the linguistic and cultural unity of its national identity", it is the artistic works that "impose" special ideas about the world and the situation on the speakers of the language. In the thinking of representatives of Korean culture, the external qualities of a woman are first of all associated with weakness, obedience, beauty, elegance and delicacy. The characters in Pak Wanso's stories do not have such qualities. The Korean woman as a person of high spirituality, as well as the characteristics of a woman's character, were described by Pak Wan-so in his stories as follows: "...she began to be conceited like an arrogant noblewoman...", "showing her inward, petty nature did", "inhuman behavior", "cold and thoughtful", "power-loving by nature", "the old woman did not throw her honor and dignity on the ground".

ПРОБЛЕМА КОНЦЕПТА «ЖЕНЩИНА» В КОРЕЙСКОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИИ И ЕГО ВЫРАЖЕНИЕ

Хакимова Барно

учитель,

Ташкентский экономико-педагогический институт

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова:
Концепт, женщина, когнитивный язык, Пак Вансо, лингвистика, образ.

Аннотация: Развитие когнитивной лингвистики в лингвистике XX-XXI веков считается уникальным аспектом. Основная форма концепции стала предметом исследования зарубежных учёных и учёных нашей страны. Мы знаем, что концепт – это результат мыслительного процесса, происходящего посредством языковых единиц (слова, предложения, текста). Концепт

как предметная сущность, отражающаяся в нашей психике, переносит, хранит, передает информацию, понятия и представления о предметах и событиях и фиксирует отношение членов общества к предметам и событиям.

Итак, мир понятий по-разному отражается в разных культурах. Возможности понятий обогащаются носителями языка в результате индивидуального эмоционального и культурного опыта. Помимо упомянутых подходов, мы видим, что сегодня в современном языкознании существует и лингвистическая трактовка понятия. Следует отметить, что с лингвокультурологической точки зрения концепт рассматривается как основная единица культуры, а в его состав входят символы, этимология, история концепта, современные ассоциации, отношение к нему или его оценка. Итак, единица, связывающая когнитивную и языковую структуру, называется концептом. В лингвистике и культурологии концепт выражается в лексических и фразеологических единицах.

Объектом нашего исследования является понятие «женщина». Давайте рассмотрим содержание понятия «женщина» и его предметное выражение в таких языковых средствах, как художественная литература. В.Н. По мнению Телиа, состав языка художественного произведения является «зеркалом, показывающим языковое и культурное единство его национального самосознания», именно художественные произведения «навязывают» говорящим особые представления о мире и ситуации. языка. В сознании представителей корейской культуры внешние качества женщины прежде всего связаны со слабостью, послушанием, красотой, элегантностью и деликатностью. Такими качествами персонажи рассказов Пак Вансо не обладают. Кореянку как личность высокой духовности, а также особенности женского характера Пак Ван Со в своих рассказах описывал так: «...она стала зазнаваться, как высокомерная дворянка...», «показав свою внутреннюю, мелочную натуру», «бесчеловечное поведение», «холодная и задумчивая», «властолюбивая по натуре», «старуха не бросила на землю свою честь и достоинство».

KIRISH

Hozirgi zamonaviy tilshunoslikda konsept masalasi chet el olimlarini hamda mamlakatimiz olimlarini tadqiqot predmetlariga aylandi. Bu muammoni tadqiq qilishda quyidagi

olimlarni eslash joizdir: B. fon Gumbald, E. Sepira, B. Uorf, Dj. Lakoff, M.Minskiy, R.I.Pavlichenko, CH.Fillmor, A.Vejbitskaya, A.A.Potebnya, S.A.Askoldov, V.V.Vinogradov, D.S.Lixachev, N.D.Arutyunova, YU.S.Stepanov, E.S.Kubryakova, A.P. Babushkin, Z.D.Popova, I.A.Sternin, V.V.Kolesov, V.I.Karasik, S.G.Vorkachev va boshqalar.

Bundan tashqari konsept tushunchasi tilshunoslikda (Dj. Lakoff, R. Djekendorf, R.Lankager, M.Djonson, CH.Fillmor, E.S. Kubryakova, A.P. Babushkin va b.), psixolingvistikada (A.A. Leontev, A.A.Zalevskaya va b.), linvomadaniyat (N.D.Arutyunova, YU.S. Stepanov, V.I.Karasik, V.V.Farxuddinova, V.V.Vorobev, V.V.Kolesov, G.G.Slishkin, S.X.Lyalin va b.) hamda sinkret nazariyalar tadqiq qiladilar.

Bizga ma'lumki, konsept lisoniy birliklar (so'z, gap, matn) orqali yuzaga chiquvchi fikrlash jarayonining natijasidir. Konsept bizning psixikamizda aks etuvchi obyektiv borliq sifatida, predmet va hodisalar haqida ma'lumot, tushuncha, tasavvurlarni o'zida tashishi, saqlashi, o'zgaga yetkazib berishi bilan jamiyat a'zolarining predmet va hodisalarga bo'lgan munosabatini qayd etishi bilan o'ziga xosdir.

Demak, turli madaniyatlarda konseptlar olami turlicha aks etadi. Konsept imkoniyati individual hissiy va madaniy tajriba natijasida til egalari tomonidan boyitiladi .

Konsept ma'nosi juda murakkab tuzilgan. Shuning uchun olimlar tomonidan konseptga tizimli hodisa sifatida qaraladi. Bu tizim qatlam so'zi bilan yuritilib, talqin qilinadi. Demak, qatlam nuqtai nazaridan konseptni turlarga ajratish mumkin. Asosan bu turlar ikkita asosga qaratilgan bo'ladi.

- 1) Birinchi asos - diaxronik.
- 2) Ikkinchi asos– sinxronik.

Diaxronik - nuqtai nazariga ko'ra konseptlar zamonaviy va tarixiy qatlamga ajratiladi. Sinxronik - nuqtai nazarida konseptlar ostida yotgan obraz asosiga qaraladi .

Mana shu murakkabliklar tadqiqotchi V.A.Maslova ishlarida ham o'rganilib chiqilgan. V.A.Maslova konsept ma'nosiga ko'p qirrali tuzilma sifatida qarab, nafaqat til egalari tomonidan o'ylanadigan, balki ular o'zlari his qiladigan hayajon, baho, milliy obraz va konnatatsiyani o'z ichiga olishini ko'rsatadi va konsept tuzilishida o'zgacha nuqtai nazar borligini ta'kidlaydi. Konsept markazida qadrilik turishi, u madaniyat tadqiqiga xizmat qilishi, madaniyat asosida aynan qadrilik prinsipi yotadi. Har bir konsept murakkab mental uyg'unligi, ma'noviy tuzilishdan tashqari insonni ifodalanayotgan obyektga munosabati va umuminsoniy yoki umumiy, milliy-madaniy, ijtimoiy, til egalari tegishli, shaxsiy-individual komponentlarni o'z ichiga oladi, deb ta'kidlaydi .

Umuman olganda, konsept tuzilishini o'rganish borasida boshqacha qarashlar ham mavjud ekanligini ko'rishimiz mumkin.

Masalan, konsept tuzilishiga doir fikrlarni tadqiqotchi Yu.S.Stepanov ishlarida ham kuzatamiz. Yu. S. Stepanov bir tomondan, konsept tuzilishida hamma turg'un tushunchalarni ajratadi, boshqa tomondan konseptni madaniyat asosiga aylantiradigan ichki tuzilish-etimologiyasini ko'rsatadi .

Yana olimlardan Z.D.Papova hamda I.A.Sternin konsept tuzilishini uch xil komponenti: obraz, ma'lumotlar saqlovchisi, tahlil maydoni haqidagi fikrlarini olg'a suradi. Konseptda obrazni mavjudligi hamda umumiy predmet kodini xarakterlash bilan tushuntiradi. Ma'lumot saqlashda esa konsept alohida kognitiv belgilarni kiritadi, predmet yoki holatni asosiy xususiyatlarini

aniqlashtiradi. Tahlil maydoni u yoki bu aspektda ma'lumotlar orqali konseptni tahlil qilib, undan xulosaviy bilimlar oladi yoki unga baho beradi - deydilar.

Olimlar fikricha, konseptni ma'no va tuzilishidan tashqari xususiyatlari ham mavjuddir. Konseptni barcha qabul qilgan xususiyati ko'p ma'noligidir. Uning bu xususiyati uch pog'onada ko'rinishini tushuntirib o'tishadi. Ular asosan quyidagilardan iboratdir:

1. Sistemada asosan simvol madaniyat tashuvchisi, madaniyatda esa leksikografiyadan yozib olingan lingvistik holat saqllovchi;
2. Til vositasida madaniyat asosan saqllovchi;
3. Matnda esa namoyon bo'luvchi .

Ushbu keltirilgan yondashuvlardan tashqari yana bugungi kundagi zamonaviy tilshunoslikda konseptni lingvomadaniy talqini ham mavjud ekanligini ko'rishimiz mumkin.

Shuni ta'kidlash joizki, lingvomadaniy jihatdan konsept madaniyatning asosiy birligi sifatida hisoblanib, uning tarkibiga esa belgilar, etimologiyasi, konsept tarixi, zamonaviy asotsatsiyalari, unga munosabat yoki uni baholash kabilar kiradi. Demak, kognitiv va til strukturasini bog'lab turuvchi birlikka konsept deb ataladi. Lingvomadaniyatshunoslikda konsept quyidagi til birliklarida o'z ifodasini topadi:

- a) leksik hamda frazeologik birliklarda;
- b) nutq birliklarida (so'z birikmasi, gap), grammatik tuzilishda.

Umuman, keltirilgan til birliklarida konsept o'z mazmunining ma'lum qismini bera olishini ko'ramiz. Qolaversa konseptda lingvistik ifoda vositalari yotadi. Lingvistik vositalar konseptni asosan, so'z munosabatida lingvomadaniyatni namoyon qilishi uchun muhim hisoblanadi.

Leksik va frazeologik birlik esa til sistemasiga kiruvchi kommunikativ jarayonni talab etuvchi konseptlarda yashaydi. Konseptni to'liq anglash uchun bir-biriga o'xshash kategoriyalarni tushunish lozim bo'ladi. Asosan, bular qatoriga birinchi navbatda mantiqiy tushuncha va til ma'nolari kiradi .

Lingvomadaniyatshunoslikda asosan konseptni bir tomondan so'z, ikkinchi tomondan esa tushuncha bilan munosabati o'rganiladi.

Olim D.S.Lixachov fikriga ko'ra, konsept so'zni leksik-semantik turi bilan uyg'unlashgan bo'ladi. So'z ma'nolari esa asosan, belgilar bilan o'ralgan konseptni tashkil etadi. Konsept obyektiv olam obrazi, tashqi dunyo bilan esa to'g'ridan-to'g'ri aloqador, so'z esa faqat o'z semantikasida odatda konseptni ochib berishini aytadi. Ammo, olimlar fikricha konsept va tushuncha o'rtasida sinonimik munosabatlar mavjudligi ko'rsatib o'tiladi.

Lingvomadaniyatshunoslikda konsept logik tushuncha ekanligi hamda leksik ma'noda esa har xil ma'noviy tuzilishni olishi tushuntirib beriladi.

Jumladan, tushuncha va konsept kategoriyalari ikki xil yo'nalishga egadir:

- a) Tushuncha falsafa va mantiqqa;
- b) konsept esa matematik mantiq, madaniyatshunoslik, lingvomadaniyat, kognitiv lingvistika yo'nalishlariga tegishli .

Konsept ko'rinmas tafakkur kategoriyasi bo'lib, bu uning izohlanishi uchun katta imkoniyat yaratadi. Shunday qilib, konsept bir-biriga bog'liq, bir butun qoidaga ega g'oyalar yig'indisidir. Yana konsept tushunchaning obrazda, mazmun va belgida aks etuvchi tarkibiy shakllarida mujassamlashgan mohiyatidir. Konsept matnda bir butun ko'rinishda namoyon bo'lib, matnda aks etgan mazmunni ochib berishga xizmat qiladi. Konseptning asosini tashkil qiluvchi predmet obrazi yetarlicha aniq va ikkilamchi o'rinni egallagan bo'laklari mavhumlikka ega bo'lishi bilan birgalikda, ular yagona negiz atrofida o'zaro munosabatga kirishib birika oladilar.

Shu sababli ham konsept tarkibining tizimiy xarakterga ega ekanligini e'tirof etish ma'qul hisoblanadi. Konseptning tizimiy xususiyatlari tuzilish jihatidan murakkab tartibli bo'lishida va bir butun mental tuzilma sifatida idrok qilinishida namoyon bo'la oladi.

Konsept – bir millatga tegishli bo'lgan hayotiy tajriba natijalarini o'zida namoyon qilgan bilimlar va tasavvurlar yig'indisi hamda inson ongidagi hayotga, borliqqa bo'lgan munosabati, bir millatning nimadir haqidagi o'y-fikrlari, qarashlarini o'zida mujassamlashtirgan termindir. Shu bilan bir qatorda konsept xotiraning operativ birligi bo'lib, fikriy, lisoniy, konseptual tizimlar va ong tili, borliq bilimlarni o'z ichiga oladi .

Demak, konsept insonni o'rab turgan olamni anglash natijasida orttirilgan bilimlar yig'indisi hamda tajribasida mavhum birlikni namoyon etadi. Bu qarashlar Yu.S.Stepanov xulosalarida ham keltirilgan. Yu. S. Stepanovning fikricha, konsept inson ongidagi madaniyat bo'lagi hisoblanib, bunday holatda konsept insoniyat olamining mental birligi bo'lib madaniyatga kirgan. Konsept oddiy inson qiyofasida madaniy qadriyat yaratadi hamda madaniyatga kirib, ba'zi vaqtda madaniyatga ta'sir ko'rsatadi .

Mana shunday qarashlarga tadqiqotchi olim N.D.Artyunova tomonidan quyidagicha aniqlik kiritilgan. Olimaning fikricha, konsept bir qancha faktorlarni o'zaro aloqa natijasi: folklor, milliy urf-odatlar, din, hayotiy tajriba, obraz, qadrilik tuyg'usi kabilarni o'z ichiga olishini aytadi. Konsept o'ziga xos madaniy qatlam, inson va olam o'rtasidagi aloqa tasviri .

Shunday ekan turli madaniyatlarda konseptlar olami turlicha aks atadi. Konsept imkoniyati individual hissiy va madaniy tajriba natijasida til egalari tomonidan boyitiladi .

Lingvomadaniy konsept asosan etnomadaniy xususiyatga ega bo'lgan hamda borliq haqidagi funksional ahamiyatga molik informatsiyani uzatib beradigan madaniyatning asosiy birligi hisoblanar ekan. Konsept madaniy universalialarni ifodalab ko'rsatadi. Lingvomadaniy konsept asosan tafakkurda mavjud bo'lib, u o'zida asosan kognitiv-ratsional hamda emotsional-psixologik mazmuni biriktira oladi. Umuman, lingvomadaniy konsept barcha til egalari uchun asosan dunyoqarash modeli vazifasini o'tash uchun xizmat qiladi. Shuni ta'kidlash joizki, har doim ham lingvomadaniy konsept milliy xarakterning shakllanishiga ta'sir ko'rsatuvchi madaniyat vositasi hisoblanadi.

Lingvokulturologiyada esa asosan madaniyat konseptlari alohida tadqiq etib kuzatiladi. Shuning uchun ham madaniyatning asosiy konseptlari jamoaviy til ongida muhim ahamiyat kasb eta oladi. Demak, madaniyatning asosiy konseptlari deganda: mavhum otlar, xususan, vijdon, taqdir, qismat, iroda, gunoh, qonun, erkinlik, ziyolilar, vatan va hokozolar tushuniladi.

Jumladan, madaniyat konseptlarini olim A. Ya. Gurevich ikki guruhga ajratadi:

a) "fazoviy", falsafiy kategoriyalar, ya'ni madaniyatning universal kategoriyalari vaqt, makon, sabab, o'zgarish, harakat;

b) ijtimoiy kategoriyalar, ya'ni madaniyat kategoriyalari erkinlik, huquq, haqiqat, mehnat, boylik, mulkka ajratadi.

Olima V.A. Maslova bunga yana bir guruhni – milliy madaniyat kategoriyasini ham ilova qiladi .

Konseptlarni tahlil qilish jarayonida har qanday tilda madaniy o'ziga xos konseptlarning ko'pligi aniqlanganligini kuzatishimiz mumkin. Masalan, kartoshka konsepti madaniy o'ziga xos bo'lgan konseptlardan biri hisoblanadi. Kartoshka ruslar uchun nochor ovqatlanish etaloni, buni сидеть на одной картошке frazeologizmi misolida ham ko'rish mumkin; beloruslar uchun odatiy milliy taom, ikkinchi non, muhim ozuqa hisoblanadi. Yoki yana bir misolni olaylik: non konsepti tushunchasini olsak, o'zbeklar uchun non muhim ozuqa etaloni hisoblanadi, boshqa koreys,

yapon, xitoy xalqlari uchun esa muhim ozuqa hisoblanmasligini kuzatamiz. Bu xalqlar uchun guruch eng asosiy ozuqa etaloni hisoblanadi .

Demak, konsept asosan ikki tomonli xususiyatga ega bo'lgan jarayondir. Bir tomondan, madaniyat konsept ko'rinishida insonning mental dunyosiga kira olsada, boshqa bir tomondan, inson konsept yordamida madaniyatga kirishadi hamda ba'zan unga ta'sir ko'rsata oladi. Demak, inson o'zining individual, betakror bo'lgan madaniyatini saqlagan holda, konsept orqali butun xalqlarning madaniyatiga, turli millat vakillarining mental dunyosiga murojaat qila oladi.

Turli olimlar fikriga nazar soladigan bo'lsak:

Konsept – o'zida abstrakt, aniq assotsiatsiyaga ega, emotsional baholovchi belgilar hamda tushunchaning zichlangan tarixini aks ettiruvchi g'oya – deydi Stepanov;

Konsept – aniq bir maishiy mohiyat asosida yaratilgan ilmiy, abstrakt tushuncha – deydi Solomonik;

Konsept – tushunchaning obrazda, mazmun va belgida aks etuvchi tarkibiy shakllarida mujassamlashgan mohiyati – deydi Kolesov;

Konsept – madaniyatning genotipiga kiruvchi o'ziga xos madaniy gen – deydi Lyapin;

Demak, konseptga doir lisoniy birliklar orqali yuzaga chiquvchi fikrlash jarayonining natijasi kabi ko'plab ta'riflar berilgan.

Ma'lumki, xar bir xalqning lug'at boyligida o'sha xalqning turmush tarzi, ma'naviy qiyofasi, dunyoqarashi, mehnatga, insonga, hayotga, tabiatga munosabati to'liq o'z ifodasini topgan bo'ladi. Shuning uchun ham rus yozuvchisi L.N. Tolstoy til xalq hayoti, ruhiy dunyosi bilan naqadar yaqin ekanligi haqida to'xtalib: "Har bir tilda men shu konseptni yaratgan xalqning siymosini ko'raman",- deb yozadi. Adib M. Sholoxov esa "Konsept qanotlanib asrlardan asrlarga, avlodlardan avlodlarga ko'chib yuradi va bu xalq donishmandligi parvoz qilayotgan ufqning nihoyasi ko'rinmaydi" deb xalq maqollarining inson hayotida bitmas-tuganmas xazina ekanligini alohida ta'kidlaydi.

Koreys lingvokulturologiyasida ham konsept masalasi zamonaviy tilshunoslikning eng dolzarb mavzularidan biri deb aytish mumkin. Masalan birgina "ayol" konsepti haqida fikr yuritadigan bo'lsak, koreys lingvokulturologiyasida bu konsept turlicha ma'nolarni o'zida aks eta oladi. Demak tadqiqotimiz obyekti "ayol" konseptidir. Bir tomondan, bu dunyoning barcha mental manzaralariga xos bo'lgan universal kontseptdir, boshqa tomondan esa, u dunyoning koreys tilidagi manzarasiga xos bo'lgan sof milliy xususiyatlarni o'z ichiga oladi.

Koreys tilining izohli lug'atida "ayol" so'ziga quyidagi ta'rif berilgan: "Ayol. 1. Jins jihatidan erkakka qarama-qarshi shaxs; bola tug'adigan va ularni ko'krak suti bilan boqadigan odam. 2. Qiz boladan farqli o'laroq, balog'at yoshiga to'lgan shaxs. 3. Nikoh munosabatlariga kirishgan ayol jinsiga mansub shaxs. U ayol bo'lgan". Ko'rib turganimizdek, izohli lug'atning mazkur maqolasida "ayol" konseptiga birinchi navbatda uning fiziologik va yosh xususiyatlariga ko'ra tavsif berilgan, ijtimoiy maqom belgisiga bu yerda faqat oilaviy holat nuqtai nazaridan yondashilgan.

"Ayol" konseptining mazmuniga va uning badiiy hikoyalar singari til vositalaridagi obyektiv ifodasiga nazar tashlaymiz. V.N. Teliya fikriga ko'ra, badiiy asar tilining tarkibi – bu "lingvomadaniy birlik o'zining milliy o'ziga xosligini namoyon etadigan ko'zgudir", aynan badiiy asarlar til tashuvchilariga dunyo, vaziyat haqidagi alohida tasavvurlarni "yuklaydilar" .

70-yillarda Koreya Respublikasi adabiyoti diqqat markazida erkaklarni tanqid qilish o'rin olgan edi. Ularning aksariyatini ayol yozuvchilarini ijodida uchratish mumkin edi. Asarlarda davr

ruhidan kelib chiqqan holda, erkaklarning jamiyatdagi va oiladagi kuchi va o'rmini ochib berishga harakat qilingan. Ko'pchilik jamiyatda o'rni bo'lmagan, jiddiy e'tiborga loyiq bo'lmagan, ijodiy erkinligi yo'q ayol yozuvchilarning asarlarini tan olinmaydi. Adibalarning ilk asarlari tanqidlarga duchor bo'ldi. Pak Vansoning asarlarida esa, asosan hikoyalari emas, balki romanlari qarshiliklarga uchradi.

Koreys ayolini yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida, shuningdek ayol fe'l-atvoriga xos bo'lgan xususiyatlarni Pak Vanso o'z hikoyalarda quyidagicha tavsiflaydigan birinchi guruhga quyidagi parchalarni kiritamiz: "...u xuddi takabbur aslzoda ayol singari manmanlik qila boshladi...", "uning ichiqora, maydakash tabiatini namoyon etdi", "g'ayriinsoniy xulq-atvor", "sovuq va mulohazakor", "tabiatan hokimiyatsevar", "qari ayol o'z sha'ni va qadr-qimmatini yerga urmasdi".

Til materialining tahlili ayol fe'l-atvorini tavsiflaydigan jihatlar asosan salbiy tusga ega ekanligini ko'rsatadi. Pak Vanso yaratgan barcha hikoyalarning qahramoni – sevish qobiliyatidan mahrum bo'lgan baxtiqaro ayol. Yangi hayot sharoitlari undan sevishga bo'lgan ehtiyojni siqib chiqargan, uni hayotdan quvonish qobiliyatidan mahrum etgan, sovuq, jonsiz mavjudotga aylantirgan. Shu narsa diqqatga sazovorki, ko'rib chiqilgan hikoyalarda "baxtli ayol" masalasi umuman qo'yilmaydi.

O'sha zamon ayollarini tavsiflaydigan hikoyalarda pulga va mansabga o'ch bo'lgan ayol obrazi yaratilgan. Boshqa his-tuyg'ular muhim emas deb hisoblanadi, muallif erkaklarning kamchiliklari ustidan kuladi, ayolning erkakdan ustunligini ko'rsatadi: "Ayol mening norasolik kompleksimdan xabardor edi", "xotinning yuzida eriga hurmat ham, g'am-hasrat ifodasi ham yo'q edi", "u bilan insoniy hissiyotlar haqida gaplashish mumkinligini tasavvur qilish ham mumkin emasdi".

Ayol fe'l-atvorining salbiy tomonlarini tavsiflaydigan salbiy konnotatsiyali holatlar ijobiy baholanadigan holatlarga qaraganda ancha ko'p va buni jamiyat, madaniyat, tilda shakllangan ayol ko'p sonli nuqsonlar xos, degan stereotip bilan izohlash mumkin.

Koreys madaniyati vakillarining tafakkurida ayolning tashqi fazilatlarini eng avvalo ojizlik, itoatkorlik, go'zallik, nafosat va nazokat bilan bog'lanadi. Pak Vansoning hikoyalardagi qahramonlarda bunday fazilatlar aks etmaydi.

Ayolning tashqi fazilatlarini tavsiflaydigan iboralarga quyidagilarni kiritish mumkin: "qari xotin", "terisi ustixoniga yopishgan, ko'kraklari qurib qolgan, qorni xunuk...", "olijanob ayol", "ko'chada savdo qiladigan ayolning yoqimsiz tashqi ko'rinishi, betavfiqligi va qo'rsligi", "ayolning tanasi yosh va chiroyli edi", "bu erkakmi yoki ayolmi – farqlash mushkul edi".

Ko'rib turganimizdek, "ayol" kontseptining mazmuni Pak Vanso asarlarida ifodalangan ko'rinishda bir tusli va ziddiyatli xususiyatga ega. Belgilarning bir qismi patriarxal jamiyat axloqi va ma'naviy negizlarini aks ettiradi, ikkinchi qismi esa ayol zotining ijobiy xislatlari bilan bog'liq. Binobarin, "ayol" kontsepti koreys lingvomadaniyati xususiyatlarini aks ettiradi.

Koreyslarning til madaniyatida "ayol" kontseptining o'rni va ahamiyatini ochib berish uchun koreys tilining izohli lug'atiga nazar tashlaymiz. Lug'at ma'lumotlari til tashuvchilarining ijtimoiy-tarixiy xotirasi haqida tasavvur hosil qilish va savolga javob topishga yordam beradi.

"Koreys tilining izohli lug'ati" ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, "ayol" so'z-stimuliga asosiy reaksiyalar quyidagilardir: chiroyli; ona; yosh; xushro'y; aqlli; mehribon; xotin, sevikli, jozibali; ishchan, qiziqarli, qari, bolali; qiz, dono, jozibador, odam, nazokatli; jumboq, ona, to'ladan kelgan, go'zal, yoqimli, yoqimtoy va h.k.

Shunday qilib, “ayol” kontseptida ayolning tashqi jozibadorligi, aqli va o‘z yaqinlariga g‘amxo‘rligi bilan bog‘liq nomlar ayniqsa yorqin kognitiv belgilar hisoblanadi. Ular mazkur kontseptning o‘zagini hosil qiladi va koreys millatining tafakkuri uchun ayniqsa muhim bo‘lgan ayolga xos fazilatlaridan dalolat beradi. Koreys kognitiv tafakkurida “ayol” kontseptiga umuman olganda ijobiy urg‘u beriladi, degan xulosa chiqarish mumkin.

Milliy ongda kontseptni farqlashda uning tarkibida eng avvalo bir nechta avlodning hayot faoliyatida kuzatish mumkin bo‘lgan elementlarni farqlash zarur. Bunda tilning yagonaligi, tarixiy o‘tmish, madaniy o‘ziga xoslik haqidagi tasavvurlar doirasi, o‘zaro munosabatlar psixologiyasi elementlar hisoblanadi. Kontseptning mazmuni uning muayyan tashuvchilari faoliyatida aktuallashadi, tashqi va ichki voqea sharoitlari o‘zgarishi natijasida ongda ham o‘zgaradi.

Olim I. Sternin fikricha so‘zning ichki shaklini quyidagicha tariflash mumkin:

–“So‘zning “botiniy shakli”, so‘zning mohiyati yoki uni ishlatish negizida yotgan obraz faqat ushbu so‘z yoki so‘zlar birikmasida vujudga kelgan yoxud shaklga kiruvchi moddiy hamda ma‘naviy madaniyat, til tizimi fonidagina aniqlanishi mumkin”.

– So‘zning leksik ma‘nosi hamda kontseptning farqi ularning kategorial mavqeyida ko‘rinadi, ya‘ni so‘zning leksik ma‘nosi tilning semantik maydoni birligi hisoblanadi, kontsept esa inson tafakkuri mahsuli bo‘lib, nutq orqali fikrni bayon qilish jarayonini amalga oshirishda ishtirok etadigan ifoda formasi hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, kontsept termini so‘z ma‘nosining mohiyatidan kengroq bo‘lib, kontseptlar har bir millat tarixining rivojlanishi mobaynida ham o‘z strukturasi hamda shu strukturani tashkil qiluvchi belgilarini yo‘qotmaydi. Shuni ta’kidlash joizki, ya‘ni oila tushunchasi asrlar oldin boshqacha so‘zlar orqali yuritilgan bo‘lishi mumkin, lekin kontsept sifatida asrlar osha davom etib kelmoqda.

Demak, so‘zning leksik ma‘nosi va kontsept tafakkur hamda kognitiv xususiyat bilan bog‘liq hodisa bo‘lib, ongda borliqning aks etishi natijasi hisoblanadi. Shunday ekan, kontsept kognitiv ong mahsuli bo‘lsa, so‘zning leksik ma‘nosi lisoniy ong mahsulidir.

Umuman, kontsept bilan so‘zning leksik ma‘nosi o‘rtasidagi farq shundan iboratki, kontsept kontseptosfera birligi hisoblansa ham, so‘zning leksik ma‘nosi tilning semantik maydoni birligidir.

Tadqiqotlarga ko‘ra, koreyslarning tilda aks etadigan tafakkurida ayol obrazi erkak obraziga qaraganda ijobiy baholanadi. “Koreys ayoli ikkala jins informantlari bilan koreys erkagiga qaraganda ijobiy baholanishi aniqlangan. Koreys ayoliga xos bo‘lgan xususiyatlarni aniqlashda bunday qiyinchiliklar qayd etilmagan”. Bunda ayolga xos bo‘lgan asosiy xususiyatlar ojizlik bilan emas, balki kuchlilik, qatiyatlilik, sabr-toqatlilik, chidamlilik, muhabbat (eng avvalo ona muhabbati), aqllilik va go‘zallik bilan bog‘lanadi.

Koreys ayolining mazkur obrazi koreys madaniyatining vakili – Pak Vanso asarlarida ayol obraziga berilgan yuksak baho bilan uyg‘unlashadi. “Ayol” kontsepti o‘ta serqirra va rang-barang, ba‘zan qarama-qarshi konnotatsiyalarni o‘z ichiga oladi va bu ayol tabiatining sirliligidan, koreyslarning tilda aks etuvchi tafakkurida unga berilgan bahoning murakkabligidan dalolat beradi.

Ko‘rib turganimizdek, “ayol” kontseptining mazmuni Pak Vanso asarlarida ifodalangan ko‘rinishda bir tusli va ziddiyatli xususiyatga ega. Belgilarning bir qismi patriarxal jamiyat axloqi va ma‘naviy negizlarini aks ettiradi, ikkinchi qismi esa ayol zotining ijobiy xislatlari bilan bog‘liq. Binobarin, “ayol” kontsepti koreys lingvomadaniyati xususiyatlarini aks ettiradi.

XULOSA

Darhaqiqat, til madaniyatsiz, madaniyat esa aslo tilsiz mavjud bo'la olmaydi. Albatta, shunday ekan mazkur ikki sohani hech qachon bir-birisiz tasavvur qilish mushkul. Demak, konsept aynan mana shu sohalar tutashgandagina yaqqol namoyon bo'la oladi. Shuningdek, asosan konseptlar leksik birliklar hamda frazeologizmlar, xalq maqollari, ya'ni xalq madaniyati ta'sirida yuzaga kelgan til birliklari orqali tadqiq qilinadi. Shuning uchun ham konsept va so'z o'rtasidagi asosiy farqni ajrata bilish kerak bo'ladi. Shunday ekan so'z lisoniy ma'no birligi bo'lsa, konsept esa konseptosfera birligi hisoblanadi. Chunonchi, har qanday konsept so'zda o'z ifodasini topadi, lekin har qanday so'z esa konsept bo'la olmaydi.

Bugungi kundagi globallashuv jarayonida zamonaviy lingvokulturologiyada konsept eng dolzarb muammolardan biriga aylandi. Shunga ko'ra konsept lingvomadaniy birlik sifatida u yoki bu xalq madaniyatining o'ziga xos jihatlarini ifodalab beradi. Konseptlarni tahlil qilish jarayonida har qanday tilda madaniy o'ziga xos konseptlarning ko'pligi aniqlangan.

Bir so'z bilan aytganda, so'z hamda konsept yuqoridagi fikr va mulohazalardan kelib chiqqan, alohida-alohida hodisa deb qaralsa, ular doimo bir-birini to'ldirish uchun xizmat qilganligini ko'ramiz. Tasavvurda paydo bo'lgan konseptlar so'zda o'z ifodasini topgandagina, so'zlar idrok qilinishi orqali ongda konsept hosil bo'ladi yoki mavjud tushunchalar jonlanadi.

Konsept konsept bir millatning nimadir haqida o'y-fikrlar, qarashlari, konsept inson ongidagi madaniyat bo'lagi, bunday holatda konsept insoniyat olamini mental birligi bo'lib madaniyatga kirgan.

Xulosa qilib aytganda, konsept termini so'z ma'nosining mohiyatidan kengroq bo'lib, konseptlar har bir millat tarixining rivojlanishi mobaynida ham o'z strukturasi hamda shu strukturani tashkil qiluvchi belgilarini yo'qotmaydi. Shuni ta'kidlash joizki, ya'ni oila tushunchasi asrlar oldin boshqacha so'zlar orqali yuritilgan bo'lishi mumkin, lekin konsept sifatida asrlar osha davom etib kelmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

- I. Ilmiy adabiyotlar o'zbek tilida
 1. Boboev T. Adabiyotshunoslik asoslari. – Toshkent: O'qituvchi", 1979. – 245 b.
 2. Sulton Izzat. Adabiyot nazariyasi. –Toshkent, 1986. – 341 b.
 3. Hotamov N., Sarimsoqov B. Adabiyotshunoslik terminlarining ruscha o'zbekcha izohli lug'ati. Toshkent, 1979. – 56 b.
 4. Hamdam Ulug'bek. Yangi o'zbek she'riyati. – Toshkent: Adib, 2012. – 304 b.
 5. Kim. V.N., Saydazimova U.T., Shakirova N.B. Koreys adabiyotidan xrestomatiya. – Toshkent, 2009. – 123 b.
 6. Quljonov A. G'oyaviylik va badiiylik. –Toshkent, 1965. – 156 b.
 7. Saydazimova U.T. Choy So Yong va bosh. Koreys adabiyoti. – Toshkent, 2015. – 221 b.
 8. Saydazimova U., Cho So Yong, Xvan L., Shakirova N., Kim O., Kim Ye. Klassik koreys nasri antologiyasi. – Toshkent: Istiqlol, 2013. – 504 b.
 9. Saydazimova U., Choi So Yong, Kim V.N., Xvan L., Shakirova N., Kim Ye., Kim T. Koreys adabiyoti. – Toshkent: Istiqlol, 2015. – 376 b.
 10. Saydazimova U va bosh. Zamonaviy koreys nasri antologiyasi. – Toshkent: Istiqlol, 2014. – 520 b.
 11. Saydazimova U. Koreys adabiyoti tarixi. – Toshkent: Istiqlol, 2014. – 148 b.

рус тилида

12. Аманова А.Г. Становление современных форм корейской поэзии (конец XIX – середина XX в.). – Москва, 2010. – 367 с.
13. Белинский В.Г. Собрание сочинения в 3-х томах. Т. 2. – Ташкент: ОГИЗ ГИХЛ. – Москва, 1948. – 234 с.
14. Ким Б. Мучнистые росы корейского Ренессанса. – Ташкент, 2007. – 209 с.
15. Воробьев М.В. Древняя Корея. – Москва, 1961. – 386 с.
16. Лю Г. Золотое перо Кореи. – Ташкент: Ижод дунёси, 2004. – 244 с.
17. Галкина Л.В. Корейская поэзия 20-х годов XX века. – Москва, 1988. – 168 с.
18. Емеренко Л., Иванова В. Корейская литература. – Москва, 1964. – 197 с.
19. Из истории литературных связей XX в. – Москва, 1962. – 385 с.
20. История Кореи. – Сеул., 2002. – 201 с.
21. История всемирной литературы. – Москва, 1989. – 471 с.
22. История современной корейской литературы. – Москва: ГРВЛ, 1989. –
23. 1949.Т. 3. – 379 с.
24. Чо Юн Дже. История современной корейской литературы. – Сеул., 1962. –

241 с.

25. Чо Тониль. Общая история корейской литературы. – Сеул, 1989. – 192 с.
26. Цой Джонхо. Горы в жизни корейцев. – Сеул, 1994. – 159 с.
27. Энциклопедия мировой истории. – М., 1997. – 859 с.

koreys tilida

28. 이인나. 조명희 문학 연구. – 서울., 2006년. – 304 p.
29. 백운박. 조명희의 시 연구. 인문과학연구., – 서울., 1996년. – 87 p.
30. 너상래. 조병희 연구. – 서울., 1992년. – 109 p.
31. 권영민. 한국현대문학사. 1. 민음사 – 서울., 2002년. – 371 p.
32. 조로대사전. 제1.2권. 모스코바., 1976년. . – 851 p.

ingliz tilida

33. O'Rourke, Kevin. The Korean Short Story of the 1920's and Naturalism. Korean journal. – Vol.17. – Seoul, 1977, No.3. – 62 p.

II. Internet resurslari

34. www.hompi.sosang.ac.kr
35. www.mybox.happycampus.com
36. www.arirang.ru
37. www.orientalstudies.ru